

JOUKO VESIKANSA *Lyhenteet*. Nykysuomen oppaita 3. WSOY, Porvoo 1979. 174 s.

Jouko Vesikansan keltakantisen Nykysuomen oppaita -sarjan kolmannen osan, *Lyhenteet*, tarkoituksena on alkusanojen mukaan antaa lukijoille avain lyhenteiden ymmärtämiseen ja yhdenmukaistaa lyhenteiden käyttöä. Kirja jakautuu kahteen pääosaan: lukuun »Lyhenteiden käyttö» ja sitä seuraaviin lyhenneluetteloihin.

Oppaan ensimmäisessä luvussa selvitetään lyhenteiden käyttöä, muodostusta ja taivutusta havainnollisesti ja perusteellisesti. Sanojen lyhentämisestä Vesikansa esittää uudet, omat säännöt: »Kieliopeissa ja -oppaissa tähän asti julkaistuista lyhenneluetteloista tämä opas poikkeaa pisteen käytössä» (s. 5). Vesikansa suosittaa, että piste jätettäisiin pois »aakkoslyhenteistä» eli vain sanan alkukirjaimen käsittävistä lyhenteistä, esim. *n* ja *s*, sekä »koostelyhenteistä», jotka koostuvat sanan ensimmäisestä ja yhdestä tai kahdesta sen sisäisestä kirjaimesta, esim. *ks* ja *vrt*, tai sanaliiton sanojen ensimmäisistä kirjaimista, esim. *ts* ja *yms*. Lyhenteistä jäisivät tällöin pisteelliseksi vain »katkolyhenteet» eli sellaiset vähintään kaksikirjaimiset lyhenteet, jotka on muodostettu katkaisemalla sana, esim. *op.* ja *maist.* (S. 8—9 ja 12.)

Pisteettömyyssääntöjään Vesikansa perustelee mm. sillä, että kehitys on joissakin tapauksissa vienyt pisteettömyyttä kohti, esim. tyyppistä *j.n.e.* ovat välipisteet karis-

seet pois. Vuonna 1976 hän ehdotti näitä suosituksiaan suomen kielen lautakunnan hyväksyttäväksi, mutta äänestyksessä enemmistö oli niitä vastaan, joten ehdotus hylättiin. Vastustajien perusteita Vesikansa ei esitä, mutta ainakaan yleinen käytäntö ei näytä olevan uusien pistesääntöjen tukena: oppaan omassa tekstissä pisteettömät lyhenteet *ks*, *s*, *ns* kiinnittävät lukijan huomiota aivan kuin pikku *i*:t kiinnittäisivät, jos niiden päältä puuttuisi piste. Vakiintuneisuus on kirjoittajan ja lukijan energiaa säästävä seikka. Miksi pitäisi opetella uudet säännöt? Ne tuskin tavoittaisivat kaikkia kirjoittajia, ja niiden noudattamisesta voitaisiin tehdä virheellisiä ja vastakaisiakin päätelmiä: Kun kerran kirjoitetaan *ed.*, niin mikseipä myös *s.*, molemmathan on muodostettu katkaisemalla sana alusta? Kun kerran lyhennetään *s*, niin mikseipä siis myös *ed.*, samasta syystä? Olisiko uuteen yhdenmukaiseen käytäntöön sittenkään helppo siirtyä?

Lyhenteet selitetään aakkosellisissa luetteloissa yhdeksäntoista eriaiheisen otsikon alla. Lopussa oleva yhtenäinen lyhennehakemisto on siksi merkityksen etsijälle tarpeen. Oppaan ainekset Vesikansa avustajineen on poiminut koti- ja ulkomaisista luetteloista ja muusta kirjallisuudesta, varsinkin sanomalehdistä. Ensin selitetään omat yleislyhenteet, sitten vieraat yleislyhenteet ja näiden jälkeen eri yhteisöjen ja alojen lyhenteitä, esim. luettelossa 6 kansainvälisten järjestöjen ja uutistoimistojen nimien lyhenteet ja luettelossa 16, »Elektroniikka», radiota, televisiota, nauhureita ja levysoittimia koskevat lyhenteet. Sellaiset lyhenteet, jotka Vesikansan mukaan ovat pisteettömiä mutta suomen kielen lautakunnan mukaan pisteellisiä, luettelaa paitsi pisteettöminä yleensä myös pisteellisinä, vanhastaan pisteelliset omat yleislyhenteet omana ryhmänään. Sotilasalan sisäiset lyhenteet ovat vakiintuneen, kielilautakunnan hyväksymän tavan mukaan kaikki pisteettömiä. Raamatun kirjojen nimet ja niiden lyhenteet olisi ollut syytä korjata ja ajanmukaistaa: *2 Moos.* = *Toinen Mooseksen Kirja*, paremmin *2. Moos.* = *Toinen Mooseksen kirja* (Kielikello 2 on

vuonna 1969 suosittanut tällaisiin lyhenteisiin järjestysluvun pistettä s. 10). Vieraat lyhenteet on kirjoitettu vieraan kielen tavan mukaan. Merkityksen lisäksi niistä on ilmoitettu, minkä kielen mistä ilmauksesta ne on muodostettu, esim. *ABC*: »ABC-sodankäynti, engl. *A = atomic*, *B = biological*, *C = chemical* (ydinräjähteiden ja muiden joukkotuhoaseiden käyttö)».

Lyhenteitä selittävien luettelojen jäljessä on vielä pari luetteloa, joista voi tarkistaa, miten sana lyhennetään. Toinen on peilikuva »Omat yleislyhenteet» -luettelosta (*mainitun teoksen sivulla = mts, mts.*), toinen sisältää valtion laitosten nimet ja niiden lyhenteet (*suojelupoliisi = SUPO*).

Vesikansan Lyhenteet-opas on ilmestynyt muutettuna myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Werner Söderström Oy:n vuonna 1980 julkaisemassa Nykysuomen sanakirja -nimisessä kokoomateoksessa. Edeltäjästään uusi laitos poikkeaa pääasiallisesti siinä, että lyhenteet on selitetty kaikki yhdessä aakkosellisessa luettelossa.

Vaikka Lyhenteet-opas saattaa joskus jättää suositettavan lyhenneasun tarkittajan epäroivaksi — piste vai ei? —, oudon lyhenteen merkitystä etsivä voi saada siltä selkeän, ajantasaisen vastauksen. Siitä Jouko Vesikansalle kiitos.

Ritva Stark